

Sygn. akt XVIII Ko 88/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2018 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie XVIII Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSO Anna Wielgolewska

Protokolant: sekretarz sądowy Kamila Wincenciak

z udziałem Prokuratora Bogumiły Knap

po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2018 r.

sprawy przeciwko Skarbowi Państwa

z wniosku S. K., syna J., urodzonego w dniu (...) o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłą z jego powołania do czynnej służby wojskowej za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w okresie od 5 listopada 1982 r. do 3 lutego 1983 r.

orzeka:

I. na podstawie art. 8a ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1987 ze zm.) zasądza od Skarbu Państwa na rzecz S. K. kwotę 30.000 zł (trzydzieści tysięcy złotych) tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;

II. oddala wniosek w pozostałym zakresie;

III. na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1987 ze zm.), kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

SSO Anna Wielgolewska

Sygn. akt XVIII Ko 88/17

UZASADNIENIE

W dniu 23 listopada 2017 r. (data prezentaty) pełnomocnik S. K. złożył wniosek z żądaniem zadośćuczynienia w odpowiedniej kwocie, wskazanej na rozprawie za poniesione przez wnioskodawcę krzywdy w związku z jego powołaniem do czynnej służby wojskowej, za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w okresie od 5 listopada 1982 r. do 3 lutego 1983 r., wraz z odsetkami ustawowymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia faktycznej zapłaty.

Na rozprawie głównej w dniu 13 czerwca 2018 r. pełnomocnik wnioskodawcy podtrzymał wniosek w pełnym zakresie i wniósł o zasądzenie tytułem zadośćuczynienia we wskazanym we wniosku trybie kwoty 50.000 zł. Wnioskodawca przyłączył się do stanowiska pełnomocnika. Prokurator wniósł o zasądzenie tytułem zadośćuczynienia kwoty 8.000,00 zł za każdy miesiąc, tj. łącznie kwoty 24.000 zł.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W latach osiemdziesiątych wnioskodawca S. K. był działaczem (...). W 1982 r. wnioskodawca był internowany w okresie od dnia 12 grudnia 1981 r. do dnia 18 marca 1982 r. Po zakończeniu internowania wrócił do dotychczasowego miejsca pracy, tj. wagowni (...) w M..

Jesienią 1982 r. Służba Bezpieczeństwa przygotowywała plany skutecznego udaremnienia działań opozycji, w tym w zakresie udaremnienia strajku generalnego, zaplanowanego na dzień 10 listopada 1982 r. w związku z planowanym zdelegalizowaniem (...). W tym celu, który uzasadniano pilnymi potrzebami odizolowania, zwłaszcza w dużych zakładach pracy, osób stanowiących główny trzon grup prowokujących zajścia i ekscesy wymierzone przeciwko obowiązującemu porządkowi prawnemu i normalnemu tokowi działalności produkcyjnej, zdecydowano powołać do czynnej służby wojskowej w dniach 3-4 listopada 1982 r., m.in. około 500-600 osób będących żołnierzami rezerwy celem odbycia 3-miesięcznych ćwiczeń wojskowych. Wśród tych osób znalazł się wnioskodawca S. K., który w dniu 5 listopada 1982 r. przybył do Jednostki Wojskowej Numer (...) U..

Była to jedna z jednostek przygotowana w omawianym okresie dla działaczy (...). Po przybyciu do jednostki wnioskodawca S. K. wraz z innymi rezerwistami został umieszczony w murowanym budynku. Z rezerwistów utworzono specjalną, oddzielną kompanię. Rezerwiści zostali oddzieleni od żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową. W czasie szkolenia rezerwiści byli karani za różnego rodzaju przewinienia. Wymierzano im min. kary aresztu.

W chwili powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych wnioskodawca S. K. pozostawał w związku małżeńskim i miał trzyletnie dziecko. Żona wnioskodawcy była w 8 miesiącu ciąży, zaś ojciec wnioskodawcy cierpiał na chorobę nowotworową. Wnioskodawca podejmował bezskuteczne interwencje w związku ze swoim powołaniem, wskazując, że jego sytuacja materialna i osobista nie pozwalają mu na odbycie ćwiczeń wojskowych.

Pomieszczenia, w których zakwaterowano wnioskodawcę wraz z innymi rezerwistami były przeludnione i zimne. Każdego rezerwistę wyposażono w odzież wojskową jak dla żołnierzy zasadniczych. Powołani byli codziennie wywożeni na poligon wojskowy, jednak nie na ćwiczenia wojskowe, a do pracy, która polegała na kopaniu i zasypywaniu dołów na poligonach, remontach i naprawach obiektów wojskowych. Często prace te były wielogodzinne i uciążliwe. Dla nowo powołanych nie przewidziano ćwiczeń wojskowych, żadnych czynności związanych z pragmatyką żołnierską. W czasie pobytu w jednostce wojskowej wnioskodawca nie doświadczył przemocy fizycznej. Były jednak stosowane zarówno wobec niego, jak i pozostałych rezerwistów groźby, naciski i presja psychiczna. Obowiązkowe były zajęcia polityczne, które odbywały się 2-3 razy w tygodniu i trwały ok. 2-3 godziny. W czasie pobytu w jednostce wojskowej w U. wnioskodawca był na 2 lub 3 rozmowach indywidualnych z osobami które określił jako „oficerowie kontrwywiadu”. W trakcie tych rozmów starano się pozyskiwać wnioskodawcę jako współpracownika. Obiecywano mu wówczas, że jeśli wyrazi zgodę na współpracę, jego sytuacja ulegnie radykalnej zmianie.

W jednostce wojskowej w U. dokonywano przeszukania szafek rezerwistów, łóżek i sal żołnierskich, celem znalezienia materiałów propagandowych. Rezerwistom grozono, że wyjazdy związane z powołaniem na ćwiczenia wojskowe będą częstsze, albo że służba będzie trwała bardzo długo. Każdy z rezerwistów według swoich możliwości i uznania mógł się modlić, jednak na terenie jednostki nie można było skorzystać z posługi duszpasterskiej, nawet w okresie świąt Bożego Narodzenia.

Wnioskodawca miał świadomość, że jego powołanie na ćwiczenia wojskowe było kolejną represją zastosowaną wobec niego za działalność opozycyjną.

W dniu 24 grudnia 1982 r. żona wnioskodawcy urodziła drugie dziecko. Wnioskodawca był wówczas na 72-godzinnej przepustce wojskowej, która rozpoczynała się z chwilą opuszczenia jednostki. Wnioskodawca nie mógł zobaczyć się z żoną, dziecko widział tylko z dużej odległości, przez okno. Z żoną i dzieckiem spotkał się dopiero po opuszczeniu jednostki wojskowej, 3 lutego 1982 r. W trakcie pobytu w jednostce wojskowej w U., wnioskodawca nie miał kontaktu z żoną, dziećmi, ani z ojcem cierpiącym na chorobę nowotworową.

Powołanie wnioskodawcy na ćwiczenia wojskowe i jego pobyt w jednostce wojskowej w U. negatywnie wpłynęły na jego życie rodzinne. Żona wnioskodawcy miała do niego pretensje z powodu jego zaangażowania w działalność (...) i konsekwencji takich wyborów wnioskodawcy.

W trakcie pobytu w jednostce wojskowej w U. wnioskodawca miał problemy z rwą kulszową. Przeszedł atak i w związku z tym udzielono mu pomocy medycznej. Wnioskodawca zakończył ćwiczenia wojskowe w dniu 3 lutego 1982 r.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie: k. 76v-78 – zeznania wnioskodawcy; k. 4-5 – kserokopia książeczki wojskowej; k. 6-29 – kserokopia postanowienia o umorzeniu śledztwa; k. 37 – informacja z IPN; k. 45-46 – informacja z (...) wraz z załącznikiem; k. 58 – informacja z IPN; k. 59 – zapis treści na płycie CD; k. 61-62 – informacja z IPN wraz z zapisem treści na płycie CD; k. 64-65 – informacja wraz z rozkazem dziennym z Archiwum Wojskowego w T.; k. 74-75 – informacja z IPN wraz z zapisem treści na płycie CD.

Sąd zważył, co następuje:

Sąd uznał za wiarygodne zeznania wnioskodawcy S. K. (k. 76v-78). Wnioskodawca przedstawił w sposób wiarygodny okoliczności odnoszące się do swojej działalności w ramach ruchu związkowego, pozostającego w opozycji wobec ówczesnego reżimu komunistycznego, swojego powołania do czynnej służby wojskowej celem odbycia 3-miesięcznych ćwiczeń wojskowych, pobytu w jednostce wojskowej w U. oraz szczegóły dotyczące sytuacji osobistej przed powołaniem, jak i konsekwencji powołania. Jego relacja w ocenie Sądu była spójna i konsekwentna oraz nie budziła wątpliwości, co do obiektywizmu przedstawianych okoliczności. Ponadto zeznania wnioskodawcy S. K. w tym zakresie znalazły potwierdzenie w materiałach archiwalnych z IPN: sygn. akt (...) (zapis na płycie CD k. 75), IPN (...) (zapis na płycie k. 62), nadesłanych wraz z pismem przewodnim z dnia 23 kwietnia 2018 r. (zapis na płycie k. 59).

Materialnoprawną podstawę żądania wnioskodawcy stanowi przepis art. 8a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1987 ze zm.; dalej jako ustawa lutowa). Zgodnie z treścią ust. 1 i ust. 2 tego przepisu osobie, która w okresie od dnia 1 listopada 1982 r. do dnia 28 lutego 1983 r. pełniła czynną służbę wojskową, do której odbycia została powołana za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę. Przepisy art. 8 ust. 1 zdanie drugie, ust. 2c i ust. 3-5 stosuje się odpowiednio.

Zgodnie z ugruntowaną linią orzecniczą jeśli chodzi o pojęcia odszkodowania czy zadośćuczynienia na gruncie ustawy lutowej, posłużyć się należy regułami ustalonymi w prawie cywilnym, a zatem w zakresie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę stosuje się art. 445 § 2 k.c.” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 roku, WA 20/08, OSNwSK 2008/1/1150).

W tym miejscu wskazać także należy, iż zgodnie z art. 8 ust. 3 powołanej ustawy w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają odpowiednie zastosowanie przepisy rozdziału 58 kodeksu postępowania karnego, z wyjątkiem art. 555, który to rozdział dotyczy odszkodowania za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie.

Tym samym zadośćuczynienie przewidziane w przepisie art. 8a ust 1 tzw. ustawy lutowej ma analogicznie, jak w przypadku zadośćuczynienia za m.in. niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie uregulowanego w treści przepisów rozdziału 58 kodeksu postępowania karnego, charakter cywilnoprawny.

W związku z powyższym, rozstrzygając w zakresie żądanego przez wnioskodawcę zadośćuczynienia Sąd miał na względzie, że zadośćuczynienie za doznaną krzywdę to rekompensata za szkodę niematerialną wynikłą w tym konkretnym przypadku z powołaniem wnioskodawcy do czynnej służby wojskowej celem odbycia 3-miesięcznych ćwiczeń wojskowych, o której stanowią jego negatywne przeżycia psychiczne.

Dla wykładni pojęcia „zadośćuczynienie”, o jakim mowa w art. 552 k.p.k., miarodajne są przepisy prawa cywilnego, a zwłaszcza art. 445 § 2 k.p.c., z którego wynika, że zadośćuczynienie powinno być odpowiednie; suma odpowiednia to

taka, która co najmniej równoważy przeżycia związane, w tym konkretnym przypadku z faktem powołania do czynnej służby wojskowej i faktyczną izolacją z tym związaną. Orzekając w przedmiocie zadośćuczynienia uwzględnić należy całokształt okoliczności związanych ze zdarzeniem stanowiącym podstawę jego przyznania, tj.: okres stosowania represji, wiek danej osoby, jej stan zdrowia, uprzednią karalność, wykonywany zawód, a także skutki, jakie represja wywarła na osobę uprawnioną w środowisku, w którym funkcjonuje (SA w L. II AKa 268/11, KZS 2012, z. 9, poz. 74).

Należy przy tym podzielić pogląd Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, zgodnie z którym zadośćuczynienie musi mieć charakter kompensacyjny, ale zarazem ma być, zgodnie z art. 448 k.c., odpowiednie, a więc nie może osiągać wartości nadmiernej w stosunku do doznanej krzywdy oraz musi być utrzymane w rozsądnych granicach i dostosowane do majątkowych stosunków panujących w społeczeństwie. Uzasadnia to miarkowanie zadośćuczynienia w oparciu o kryteria obiektywne, związane z przyjętymi w społeczeństwie ocenami. Nadto zasądzona „odpowiednia” suma winna być wyższa dla osoby, która prócz niesłusznego pozbawienia wolności, doznała dodatkowego udręczenia fizycznego, zaś proporcjonalnie niższa dla osoby, której pozbawienie wolności przebiegało bez bicia lub innego rodzaju tortur fizycznych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13 lutego 2013 r. sygn. akt II AKa 25/13, Legalis nr 746847).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy i odnosząc się do oceny subiektywnych przeżyć S. K. i rozmiarów krzywdy doznanej przez niego w związku z powołaniem do czynnej służby wojskowej celem odbycia 3-miesięcznych ćwiczeń wojskowych, w pierwszej kolejności, należy podkreślić, że co do zasady żądanie wnioskodawcy podlega uwzględnieniu.

W sprawie niewątpliwie jest bowiem, że wnioskodawca spełnił przesłanki uzyskania zadośćuczynienia na podstawie art. 8a ust. 1 ustawy lutowej. Wnioskodawca bowiem pełnił czynną służbę wojskową w okresie od 5 listopada 1982 r. do 3 lutego 1983 r., a więc w czasookresie wskazanym w omawianym przepisie. Nadto jego powołanie do służby było związane z jego zaangażowaniem w działalność (...), a więc z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Z uwagi jednak na okoliczności, które zostaną przedstawione poniżej Sąd uznał, że zadośćuczynienie powinno zostać przyznane wnioskodawcy w niższej niż żądana przez niego kwocie.

Miarkując zadośćuczynienie Sąd miał na względzie, że powołanie wnioskodawcy do czynnej służby wojskowej celem odbycia 3-miesięcznych ćwiczeń wojskowych nastąpiło nagle i nie miał on żadnej możliwości odwołania się od tej decyzji. Nadto spowodowało rozłąkę z rodziną, która znajdowała się w trudnej sytuacji. Żona wnioskodawcy była bowiem w 8 miesiącu ciąży, a jego ojciec cierpiał na chorobę nowotworową i zmarł niedługo po zakończeniu przez wnioskodawcę służby wojskowej. Wnioskodawca nie mógł być przy żonie w końcowym okresie ciąży, ani zaraz po narodzinach dziecka, nie mógł zatem również sprawować opieki nad starszym trzyletnim dzieckiem, aby odciążyć swoją małżonkę. Cierpienia S. K. były związane również z faktycznym pozbawieniem kontaktu z ojcem, który zmagał się z chorobą nowotworową, zaś wnioskodawca nie mógł mu towarzyszyć w jednych z ostatnich miesięcy jego życia. Krzywdę wnioskodawcy potęgowała świadomość, że jego powołanie nie ma związku z obronnością kraju, a jest represją skierowaną przeciwko niemu w związku z jego zaangażowaniem w działalność opozycyjną, o czym świadczył chociażby rodzaj zadań powierzanych wnioskodawcy w jednostce. Dodatkowo na poczucie krzywdy składały się wywierane naciski i presja psychiczna, obowiązkowy udział w zajęciach politycznych. Nie bez znaczenia pozostają również warunki panujące w jednostce wojskowej, w której wnioskodawca przebywał, a która była nieprzygotowana na przyjęcie tak dużej liczby rezerwistów. Decyzje o powołaniu rezerwistów do czynnej służby na ćwiczenia wojskowe zapadły w październiku 1982 r., zaś rezerwiści stawili się na szkoleniu w listopadzie 1982 r. Pomieszczenia, w których ich zakwaterowano były zimne i przeludnione, na co zwracał uwagę wnioskodawca.

Nie mniej jednak orzekając w kwestii zadośćuczynienia Sąd miał również na względzie, że wnioskodawca nie doświadczał innych negatywnych okoliczności związanych z powołaniem do czynnej służby wojskowej. Nie była w stosunku do niego stosowana przemoc fizyczna. Słabe wyżywienie i urządzenie pomieszczeń mieszkalnych nie były dodatkowymi, zamierzonymi represjami skierowanymi wobec wnioskodawcy i innych osób powołanych do służby wojskowej w związku z działalnością opozycyjną, a uwarunkowane ówczesną sytuacją panującą w kraju, stanem

wojennym i nieprzygotowaniem jednostek wojskowych na masowe powołania do służby. Wnioskodawca, przebywając w jednostce wojskowej w U., zmagał się z problemami zdrowotnymi – rwą kulszową, jednak gdy doznał ataku, udzielono mu pomocy medycznej. Nadto wnioskodawca był już uprzednio internowany, i mimo oczywistych różnic między internowaniem a powołaniem do czynnej służby wojskowej i związanych z tym rygorów, niewątpliwie lepiej zniósł niedogodności z tym związane niż osoba, w stosunku do której represje byłyby stosowane po raz pierwszy. Choć należy podkreślić, że zdaniem wnioskodawcy w warunkach internowania, w wielu aspektach panowały dla niego lepsze warunki bo np. nie zmuszany do pracy.

Wszystkie powyższe okoliczności doprowadziły Sąd do przekonania, że odpowiednią kwotą zadośćuczynienia z tytułu pełnienia przez wnioskodawcę czynnej służby wojskowej w okresie od 5 listopada 1982 r. do 3 lutego 1983 r., do której odbycia został powołany za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, będzie kwota 10.000,00 zł za każdy miesiąc służby, a więc łącznie kwota 30.000, zł, którą wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty przyznano wnioskodawcy S. K. w punkcie I sentencji wyroku.

Sąd przyznał wnioskodawcy wskazaną powyżej kwotę z tytułu zadośćuczynienia wraz z odsetkami ustawowymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty. Odsetki od sumy pieniężnej stanowiącej w tym wypadku zadośćuczynienia za powołanie wnioskodawcy do czynnej służby wojskowej celem odbycia 3-miesięcznych ćwiczeń wojskowych, są wynagrodzeniem za opóźnienie w zapłacie sumy pieniężnej, która jest już wymagalna, i dlatego należy uznać, że za czas do wydania przez sąd prawomocnego orzeczenia odszkodowawczego odsetki nie przysługują (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 kwietnia 1991r.V KRN 475/90, publ. OSNKW 1991/10-12/52).

W punkcie II sentencji Sąd oddalił żądanie wnioskodawcy w pozostałym zakresie.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 13 ustawy lutowej, zgodnie z którym koszty postępowania w sprawach objętych ustawą ponosi Skarb Państwa.

Z uwagi na powyższe, Sąd orzekł jak w sentencji wyroku.